
Sverige står inför en paradox: samtidigt som vi växer och behöver enorma mängder stenmaterial till vägar och infrastrukturprojekt, gräver vi ner fullgoda resurser i deponier. I Skåne råder redan brist på traditionell ballast, men en potentiell lösning, slaggrus, begränsas främst av regulatoriska och organisatoriska hinder snarare än dokumenterade tekniska brister.

Varje år används nästan 11 miljoner ton ballastmaterial (sten, grus och kross) enbart i Skåne. Byggsektorn står för omkring en femtedel av Sveriges klimatutsläpp, varav en betydande del kommer från utvinning och transport av material. Samtidigt produceras stora mängder slaggrus, den kvarstående askan efter förbränning av hushållsavfall för att ge värme och el.

Efter behandling och lagring blir slaggruset en kemiskt och tekniskt stabil produkt som dessutom fungerar som en kolsänka genom att ta upp koldioxid från luften. Internationella exempel visar att slaggrus fungerat väl i högttrafikerade vägar och broar. Ändå används materialet i begränsad omfattning i Sverige. Varför?

Studien pekar på att de största hindren inte är tekniska, utan regulatoriska, organisatoriska och institutionella. Flera studier visar att metallerna i behandlat slaggrus är hårt bundna i kemiskt stabila former och att utlakningen generellt är låg. Samtidigt uppfattas materialet ofta som riskfyllt. Eftersom slaggrus innehåller relativt höga halter av metaller hamnar det mellan olika miljömål, där strävan efter en giftfri miljö ibland kommer i konflikt med ambitioner om minskad klimatpåverkan och ökad resurshushållning.

Problemet förstärks av ett företroendegap. Beställare efterfrågar oberoende forskning och tydlig dokumentation, men uttrycker samtidigt försiktighet inför material som förknippas med den cirkulära omställningen. I intervjuer framkommer att formuleringar som beskriver resultat som positiva eller "hoppfulla" ibland kan väcka skepsis eftersom de riskerar att uppfattas som argumenterande snarare än strikt vetenskapliga. Samtidigt finns en skepsis mot producenterna av slaggrus, som har ett ekonomiskt intresse av att öka användningen.

I en stadsmiljö blir ansvarsfördelningen en viktig fråga. Om en gata byggs med slaggrus och det uppstår en sättnings fem år senare, vem bär ansvaret? Därför upplevs det ofta som enklare att använda material och kravformuleringar som redan finns etablerade i standarderna.

Kommuner och entreprenörer väljer därför ofta material som anges i etablerade regelverk. För den enskilda projektledaren innebär det vanligtvis en lägre risk att välja välkända lösningar än att introducera nya material.

För att öka användningen av slaggrus i Sverige pekar studien på behovet av flera systematiska förändringar:

- Tydligare nationella spelregler
- Standarder som inkluderar cirkulära material
- Tydligare ansvarsuppdelning
- Fler svenska referensprojekt
- Digital kontroll och spårning

Tills ett mer cirkulärt system finns på plats går det dock att påverka utvecklingen genom förändrade upphandlingskrav. Ett exempel är att ställa funktionskrav i upphandlingar, alltså att efterfråga en konstruktion med vissa prestanda snarare än att specificera exakt vilket material som ska användas.

Sverige kan inspireras av Danmark och Finland, där den cirkulära ekonomin redan tagit tydliga kliv framåt. Avgörande framåt blir att värdera material efter deras faktiska funktion och samhällsnytta, inte dess ursprung.